

Jussi Halla-aho
Muinaiskirkkoslaavin käsikirja
- substantiivi -

LUKU III

SUBSTANTIIVI

1. Substantiivin kieliopilliset ominaisuudet

Substantiivit jakautuvat kolmeen sukuun, **maskuliineihin**, **feminiineihin** ja **neutreihiin**. Suku ei ole varsinaisesti substantiivin taivutuskategoria vaan sen inherentti ominaisuus, johon attribuutti kuten adjektiivi tai pronomini reagoi kongruenssilla. Substantiivit taipuvat kuudessa sijassa (**nominatiivi**, **akkusatiivi**, **genetiivi**, **lokatiivi**, **datiivi**, **instrumentaali**), minkä lisäksi useimmilla maskuliineilla ja feminiineillä on yksikössä erillinen puhuttelumuoto, **vokatiivi**. Lukuja on kolme, **yksikkö**, **kaksikko** eli **duaali** ja **monikko**. Duaalille on ominaista sijasynekretismi, useamman kuin yhden sijafunktion ilmaiseminen yhdellä muodolla.

2. Taivutustyyppit

Slaavilaisissa nykykielissä substantiivin taivutustyyppin määrittelemiseen riittää useimmiten se, että tietää yksikön nominatiivimuodon lisäksi sanan suvun. Esimerkiksi venäjän *гость* ‘vieras’ on maskuliini, mistä seuraa, että sen genetiivin päätte on *-я* ja datiivin päätte *-ю*: *гостя*, *гостю*. Nominatiivissa samankaltainen *кость* ‘luu’ on feminiini, joten tiedämme, että sen genetiivimuoto on *кости* ja datiivimuoto *кости*. Voidaan puhua sukuperusteisesta taivutuksesta. Vanhoissa indoeurooppalaisissa kielissä (kuten latinassa, kreikassa ja sanskritissa) maskuliinisten ja feminiinisten substantiivien välillä ei taivutuksen kannalta usein ole mitään eroa, eivätkä samaan sukuunkaan kuuluvat sanat välttämättä saa samoja päätteitä. Esimerkiksi latinan *gustus* ‘maku’ on maskuliini ja *acus* ‘neula’ feminiini, mutta molemmat taipuvat samalla tavoin. Toisaalta sekä *gustus*, *ignis* ‘tuli’, *annus* ‘vuosi’ että *rēx* ‘kuningas’ ovat maskuliineja, mutta ne kaikki taipuvat eri tavoin. Tällöin voidaan puhua vartalotyyppeihin perustuvasta taivutuksesta. Sanan taivutus määräytyy sen mukaan, millainen sen taivutusvartalo on. Taivutusvartaloksi kutsutaan sitä osaa sanasta, joka jää jäljelle, kun poistetaan kieliopilliset päätteet, esimerkiksi latinassa yksikön nominatiivin tunnus *-s*. Siispä *gustu-s* on “*u*-vartalo”, *igni-s* “*i*-vartalo” ja *rēg-s* “konsonanttivartalo”.

Jussi Halla-aho
Muinaiskirkkoslaavin käsikirja
- substantiivi -

Siinä historiallisen kehityksen vaiheessa, jota muinaiskirkkoslaavi edustaa, slaavilaiset murteet olivat siirtymässä vartalotyyppeihin perustuvasta substantiivitaivutuksesta nykykielistä tuttuun sukuperusteiseen. Käytännössä ero nykykieliin ei ole suuren suuri, “poikkeavasti” taipuvia sanoja vain on hieman enemmän, ja jotkin muinaiskirkkoslaavissa vielä esiintyvistä taivutustyypeistä ovat kadonneet nykykielistä kokonaan. Koska muinaiskirkkoslaavia yleensä lähestytään historiallisen kielitieteen näkökulmasta, taivutustyypeistä käytetään historiallisia nimityksiä, joiden merkitys ei synkronisen kielenkuvauksen kannalta aina ole täysin ilmeinen. Näiden termien merkitys selostetaan kunkin taivutustyyppin yhteydessä.

Tässä käsikirjassa substantiivit on jaettu kuuteen deklinaatioon eli taivutustyyppiin. Ensimmäisen ja ylivoimaisesti suurimman muodostavat “o-vartaloiset” maskuliinit ja neutrit. Tätä deklinaatiota vastaavat nykykielissä kovaan tai pehmeään konsonanttiin päättyvät maskuliinit (esim. venäjän *стол* ‘pöytä’ ja *конь* ‘hevonen’) sekä vokaaleihin -o tai -e päättyvät neutrit (esim. venäjän *село* ‘kylä’, *море* ‘meri’). Toiseen deklinaatioon, “ā-vartaloihin”, kuuluu vokaaleihin -a ja -i päättyviä feminiinejä sekä joitakin maskuliineja. Nykykielissä tätä taivutustyyppiä vastaavat esim. venäjän *жена* ‘vaimo’, *земля* ‘maa’ ja puolan *pani* ‘rouva’. Kolmanteen deklinaatioon, “i-vartaloihin”, kuuluu runsaasti feminiinejä ja muutamia maskuliineja. Nykykielissä niitä vastaavat esim. venäjän pehmeään konsonanttiin päättyvät feminiinit kuten *кость* ‘luu’. Neljänteen deklinaatioon, “u-vartaloihin”, kuuluu pieni määrä maskuliineja. Tämä taivutustyyppi on sellaisenaan kadonnut kaikista nykykielistä, mutta jälkiä siitä on runsaasti nähtävissä. Viidenteen deklinaatioon, “ū-vartaloihin”, kuuluu muutamia feminiinejä. Tämäkin tyyppi on kadonnut nykykielistä lähes täydellisesti. Kuudes deklinaatio, “konsonantivartalot”, on sekalainen kokoelma erilaisten arkaaisten taivutustyyppien rippeitä.

3. I deklinaatio

Tämän taivutustyyppin sanoja kutsutaan o-vartaloiksi, koska indoeurooppalaisessa kantakielessä niiden taivutusvartalo päättyi vokaaliin *o. Historiallisista kielistä tämä näkyy parhaiten kreikassa, esim. *hippo-s* ‘hevonen’ (maskuliini), *dōro-n* ‘lahja’ (neutri).

Jussi Halla-aho
Muinaiskirkkoslaavin käsikirja
- substantiivi -

Muissa kielissä vartalon päättävä *o on ääntenmuutoksen myötä joko muuttanut laatuaan tai kadonnut kokonaan. Muinaiskirkkoslaavissa se on edelleen näkyvissä neutreilla, esim. *igo* ‘ies’, sekä joissakin taivutusmuodoissa, esim. yksikön instrumentaali *bogo-mь* (nominatiivi *bogь* ‘jumala’).

I deklinaatio jakaantuu sekä maskuliinien että neutrien osalta kahteen alatyypin, “kova-” ja “pehmeävartaloisiin”. Kovavartaloisten maskuliinien yksikön nominatiivi päättyy vokaaliin -ь, neutrien -o. Vastaavat pehmeävartaloiset päätteet ovat -ь ja -e, joita edeltää aina joteerattu konsonantti tai j. Maskuliinien ja neutrien taivutus eroaa ainoastaan kaikkien lukujen nominatiivissa ja akkusatiivissa. Esimerkkiparadigmassa maskuliineja edustavat *vozь* ‘vaunu’ ja *koňь* ‘hevonen’, neutreja *selo* ‘kylä’ ja *moře* ‘meri’.

Yksikkö

nom.	<i>vozь</i>	<i>koňь</i>	<i>selo</i>	<i>moře</i>
akk.	<i>vozь</i>	<i>koňь</i>	<i>selo</i>	<i>moře</i>
gen.	<i>voza</i>	<i>koňa</i>	<i>sela</i>	<i>mořa</i>
lok.	<i>vozě</i>	<i>koňi</i>	<i>selě</i>	<i>moři</i>
dat.	<i>vozu</i>	<i>koňu</i>	<i>selu</i>	<i>mořu</i>
instr.	<i>vozomь</i>	<i>koňemь</i>	<i>selomь</i>	<i>mořemь</i>
vok.	<i>voze</i>	<i>koňu</i>	<i>selo</i>	<i>moře</i>

Duaali

nom./akk.	<i>voza</i>	<i>koňa</i>	<i>selě</i>	<i>moři</i>
gen./lok.	<i>vozu</i>	<i>koňu</i>	<i>selu</i>	<i>mořu</i>
dat./instr.	<i>vozoma</i>	<i>koňema</i>	<i>seloma</i>	<i>mořema</i>

Monikko

nom.	<i>vozi</i>	<i>koňi</i>	<i>sela</i>	<i>mořa</i>
akk.	<i>vozy</i>	<i>koňę</i>	<i>sela</i>	<i>mořa</i>
gen.	<i>vozь</i>	<i>koňь</i>	<i>selь</i>	<i>mořь</i>
lok.	<i>vozěxь</i>	<i>koňixь</i>	<i>selěxь</i>	<i>mořixь</i>

Jussi Halla-aho
Muinaiskirkkoslaavin käsikirja
- substantiivi -

dat.	<i>vozomъ</i>	<i>koňemъ</i>	<i>selomъ</i>	<i>mořemъ</i>
instr.	<i>vozy</i>	<i>koňi</i>	<i>sely</i>	<i>moři</i>

I deklinaatiossa on otettava huomioon seuraavat seikat:

- § Jos vartalon päättävää vokaalia edeltää jokin velaarikonsonantti, *k*, *g* tai *x*, tapahtuu molempien sukujen yksikön ja monikon lokatiivissa, maskuliinien monikon nominatiivissa sekä neutrien duaalin nominatiivi/akkusatiivissa II palatalisaatio. Maskuliineilla *vlъkъ* ‘susi’, *sněgъ* ‘lumi’ ja *duxъ* ‘henki’ on siis yksikön lokatiivi *vlъcě*, *sněgě*, *dusě*, monikon nominatiivi *vlъci*, *sněgi*, *dusi* ja monikon lokatiivi *vlъcěxъ*, *sněgěxъ*, *dusěxъ*. Vastaavasti neutreilla *věko* ‘silmäluomi’ ja *igo* ‘ies’ on yksikön lokatiivi *věcě*, *iğě*, duaalin nominatiivi/akkusatiivi *věcě*, *iğě* ja monikon lokatiivi *věcěxъ*, *iğěxъ*.
- § Samaiset velaarikonsonantit kokevat maskuliineilla I palatalisaation vokatiivimuodossa: *vlъče*, *sněže*, *duše*.
- § Ne pehmeävartaloiset maskuliinit, joissa vartalon päättävää vokaalia edeltää *c* tai *ğ*, muodostavat vokatiivin kuten kovavartaloiset. Tällöin *c* → *č* ja *ğ* → *ž*. Esim. *otъcъ* ‘isä’, *kъneğъ* ‘ruhtinas’, vokatiivi *otъče*, *kъneže*.
- § Neutreilla, joiden yksikön nominatiivi päättyy äännejonoon *-ъje*, *ъ* vaihtelee *i:n* kanssa *j:n* edellä: *znanъje* ‘tieto’ tai *znanije*, yksikön datiivi *znanъju* tai *znaniju* jne.
- § Suffikseilla *-inъ*, *-telъ* ja *-arъ* muodostetut maskuliinit, esim. *graždaninъ* ‘kaupunkilainen’, *prijatelъ* ‘ystävä’ ja *mytarъ* ‘veronkantaja’, taipuvat yksikössä muiden kova- ja pehmeävartaloisten tavoin, mutta monikossa niillä on usein omintakeinen, osin konsonanttivartaloisen taivutus. Lisäksi suffiksi *-inъ* putoaa monikkomuodoista. Edellä mainittujen sanojen tavalliset monikkomuodot ovat nom. *graždane*, *prijatele*, *mytare*, akk. *graždany*, *prijatelę*, *mytarę*, gen. *graždanъ*,

Jussi Halla-aho
Muinaiskirkkoslaavin käsikirja
- substantiivi -

prijatelъ, mytarъ, lok. graždanexъ, prijatelexъ, mytarexъ, dat. graždanemъ, prijatelemъ, mytařemъ, instr. graždany, prijately, mytary.

§ Näennäisesti pehmeävirtaloiset kreikkalaiset lainasanat ja erisnimet, kuten *arxierejъ* ‘ylipappi’, saavat usein sekä kova- että pehmeävirtaloisia päätteitä, esim. yksikön instrumentaali *arxiereomъ* mutta monikon akkusatiivi *arxiereje*.

§ I deklinaation maskuliinit, etenkin lainasanat, saavat toisinaan IV deklinaatiosta lainattuja päätteitä, varsinkin yksikön datiiivissa (-*ovi*, -*evi*) ja monikon genetiivissä (-*ovъ*, -*evъ*).

4. II deklinaatio

Tämän taivutustyyppin sanoja kutsutaan *ā*-virtaloiksi, koska indoeurooppalaisessa kantakielessä niiden virtalo päättyi pitkään vokaaliin **ā*. Tämä asiointila on säilynyt parhaiten sanskritissa (esim. *ūrṇā* ‘villa’) ja joissakin kreikan murteissa, mutta useimmiten **ā* on joko muuttunut laadultaan, lyhentynyt tai kadonnut. Muinaiskirkkoslaavissa yksikön nominatiivi päättyy vokaaliin -*a*. I deklinaation sanojen tavoin II deklinaatio jakautuu kova- ja pehmeävirtaloiseen taivutukseen. Jälkimmäisessä päätettä edeltää joteerattu konsonantti.

Muinaiskirkkoslaavissa *ā*-virtaloihin on sulautunut toinen indoeurooppalainen taivutustyyppi, *ī*-virtalot (jotka varhaisempina aikoina jakautuivat edelleen kahteen alatyyppiin). Ne ovat säilyneet parhaiten sanskritissa, esim. *devī* ‘jumalatar’. Muinaiskirkkoslaavissa niiden yksikön nominatiivi päättyy vokaaliin -*i*, mutta muutoin ne taipuvat II deklinaation pehmeän tyyppin mukaan.

II deklinaatio on lähtökohtaisesti feminiininen, mutta se sisältää useita luonnolliselta suvultaan maskuliinisia sanoja kuten *vojevoda* ‘sotapäällikkö’, *drěvoděla* ‘kirvesmies’ ja *sqđьji* ‘tuomari’. Esimerkkiparadigmassa *žena* ‘nainen, vaimo’, *suša* ‘kuiva maa’, *ladьji* ‘laiva’ ja *bogyňi* ‘jumalatar’.

Jussi Halla-aho
Muinaiskirkkoslaavin käsikirja
 - substantiivi -

Yksikkö

nom.	<i>žena</i>	<i>suša</i>	<i>ladɔji</i>	<i>bogyńi</i>
akk.	<i>ženą</i>	<i>sušą</i>	<i>ladɔją</i>	<i>bogyńą</i>
gen.	<i>ženy</i>	<i>sušę</i>	<i>ladɔję</i>	<i>bogyńę</i>
lok.	<i>ženě</i>	<i>suši</i>	<i>ladɔji</i>	<i>bogyńi</i>
dat.	<i>ženě</i>	<i>suši</i>	<i>ladɔji</i>	<i>bogyńi</i>
instr.	<i>ženoją</i>	<i>sušeją</i>	<i>ladɔjeją</i>	<i>bogyńeją</i>
vok.	<i>ženo</i>	<i>suše</i>	<i>ladɔje</i>	<i>bogyńe</i>

Duaali

nom./akk.	<i>ženě</i>	<i>suši</i>	<i>ladɔji</i>	<i>bogyńi</i>
gen./lok.	<i>ženu</i>	<i>sušu</i>	<i>ladɔju</i>	<i>bogyńu</i>
dat./instr.	<i>ženama</i>	<i>sušama</i>	<i>ladɔjama</i>	<i>bogyńama</i>

Monikko

nom.	<i>ženy</i>	<i>sušę</i>	<i>ladɔję</i>	<i>bogyńę</i>
akk.	<i>ženy</i>	<i>sušę</i>	<i>ladɔję</i>	<i>bogyńę</i>
gen.	<i>ženɔ</i>	<i>sušɔ</i>	<i>ladɔjɔ</i>	<i>bogyńɔ</i>
lok.	<i>ženaxɔ</i>	<i>sušaxɔ</i>	<i>ladɔjaxɔ</i>	<i>bogyńaxɔ</i>
dat.	<i>ženamɔ</i>	<i>sušamɔ</i>	<i>ladɔjamɔ</i>	<i>bogyńamɔ</i>
instr.	<i>ženami</i>	<i>sušami</i>	<i>ladɔjami</i>	<i>bogyńami</i>

Huomioitavat asiat ovat pitkälti samoja kuin I deklinaatiossa.

§ Sanan juuren päättävä velaarikonsonantti, *k*, *g* tai *x*, kokee II palatalisaation vokaalin *ě* edellä, toisin sanoen yksikön lokatiivissa ja datiivissa sekä duaalin nominatiivi/akkusatiivissa. Sanoilla *řąka* ‘käsi’, *drugą* ‘ystävä(tär)’ ja *muxą* ‘kärpänen’ on siis yksikön lokatiivi/datiivi *řącě*, *drugě*, *musě* ja niiden kanssa identtinen duaalin nominatiivi/akkusatiivi.

§ Vokaalit *ɔ* ja *i* vaihtelevat *j*:n edellä, esim. yksikön akkusatiivi *ladɔją* tai *ladiją*.

Jussi Halla-aho
Muinaiskirkkoslaavin käsikirja
- substantiivi -

5. III deklinaatio

Tähän taivutustyyppiin kuuluvien sanojen taivutusvartalo päättyi indoeurooppalaisessa kantakielessä vokaaliin **i*, joka on edelleen nähtävissä esimerkiksi useimpien vanhojen kielten ‘tulta’ tarkoittavassa sanassa: sanskritin *agnī-s*, latinan *igni-s*, liettuan *ugnì-s*. Muinaiskirkkoslaavissa yksikön nominatiivi päättyy vokaaliin *-b*, jota, toisin kuin I deklinaation pehmeävartaloisilla maskuliineilla, ei edellä joteerattu konsonantti.

III deklinaatio on pääasiassa feminiininen, mutta siihen kuuluu kourallinen maskuliineja, jotka useimmiten viittaavat elollisiin olentoihin. Maskuliinien ja feminiinien taivutus eroaa yksikön instrumentaalissa ja monikon nominatiivissa. Esimerkkiparadigmassa feminiini *bolb* ‘sairaus’. Maskuliinimuoto (sanasta *ognb* ‘tuli’) on annettu suluissa silloin, kun se eroaa feminiinistä.

	Yksikkö	Duaali	Monikko
nom.	<i>bolb</i>	<i>boli</i>	<i>boli (ognbje)</i>
akk.	<i>bolb</i>	<i>boli</i>	<i>boli</i>
gen.	<i>boli</i>	<i>bolbju</i>	<i>bolbjb</i>
lok.	<i>boli</i>	<i>bolbju</i>	<i>bolbxb</i>
dat.	<i>boli</i>	<i>bolbta</i>	<i>bolbtb</i>
instr.	<i>bolbjq (ognbtb)</i>	<i>bolbta</i>	<i>bolbti</i>
vok.	<i>boli</i>		

Täälläkin on huomattava vokaalien *b* ja *i* vaihtelu *j*:n edellä, esim. yksikön instrumentaali *bolbjq* tai *bolijq*.

Useimmat maskuliinit, niiden mukana *ognb*, ovat sulautumassa I deklinaation pehmeävartaloiseen taivutukseen. Esim. yksikön nominatiivi/akkusatiivi voi olla joko *ognb* tai *oghb*, yksikön genetiivi joko *ogni* tai *ogha*. Tavattoman yleinen maskuliini *gospodb* ‘herra’ taipuu niin III deklinaation kuin molempien I deklinaation tyyppien

Jussi Halla-aho
Muinaiskirkkoslaavin käsikirja
- substantiivi -

mukaan, esim. yksikön genetiivi *gospodi*, *gospoda* tai *gospodja*, datiivi *gospodi*, *gospodu*, *gospodju*.

6. IV deklinaatio

Ns. *u*-vartaloiden taivutusvartalo päättyi indoeurooppalaisessa kantakielessä, nimensä mukaisesti, vokaaliin **u*. Vartalotyyppi on säilynyt varsin hyvin useimmissa vanhoissa kielissä. Paraatiesimerkki on sana ‘poika’, sanskritin *sūnú-s*, liettuan *sūnù-s*, gootin *sunu-s*. Muinaiskirkkoslaavissa yksikön nominatiivi päättyy vokaaliin *-ь*, kuten I deklinaation maskuliineilla.

Muinaiskirkkoslaavin III deklinaatio on kuoleva taivutustyyppi. Kaikki siihen kuuluvat sanat voivat taipua myös I deklinaation kovavartaloisen tyyppin mukaan. Toisaalta III deklinaatioon kuuluvia päätteitä esiintyy ajoittain substantiiveilla, jotka historiallisesti kuuluvat I deklinaatioon. Näiden taivutustyyppien fuusio toteutui hieman eri tavoin eri murteissa, ja slaavilaisten nykykielten opiskelija tunnistaakin III deklinaation paradigmassa useita tuttuja elementtejä, esim. yksikön genetiivin päätteen *-u*. Esimerkkiparadigmassa *synь* ‘poika’.

	Yksikkö	Duaali	Monikko
nom.	<i>synь</i>	<i>syny</i>	<i>synove</i>
akk.	<i>synь</i>	<i>syny</i>	<i>syny</i>
gen.	<i>synu</i>	<i>synovu</i>	<i>synovь</i>
lok.	<i>synu</i>	<i>synovu</i>	<i>synoxь</i>
dat.	<i>synovi</i>	<i>synьta</i>	<i>synomь</i>
instr.	<i>synomь</i>	<i>synьta</i>	<i>synomi</i>
vok.	<i>synu</i>		

Muita yleensä III deklinaatioon kuuluvia sanoja ovat *volь* ‘härkä’, *vrьxь* ‘huippu’, *domь* ‘talo, koti’, *medь* ‘hunaja’, *polь* ‘puolikas, sukupuoli’, *udь* ‘raaja’, *ređь* ‘rivi, järjestys’, *sadь* ‘kasvi, puutarha’, *sanь* ‘arvoasema, sotilasosasto’ ja *čínь* ‘järjestys, asema, keino’.

Jussi Halla-aho
Muinaiskirkkoslaavin käsikirja
- substantiivi -

7. V deklinaatio

Tähän taivutustyyppiin kuuluu kourallinen feminiinejä, joiden vartalo indoeurooppalaisessa kantakielessä päättyi pitkään vokaaliin **ū*, vrt. sanskritin *śvaśrū-s* ‘anoppi’. Yksikön nominatiivi päättyy vokaaliin -y, jota kaikissa muissa taivutusmuodoissa vastaa äännejono -*ъv*-. Varsinaiset päätteet ovat sekoitus II ja III deklinaation sekä konsonanttivartaloiden taivutusta. Esimerkkiparadigmassa *svekry* ‘anoppi’.

	Yksikkö	Duaali	Monikko
nom.	<i>svekry</i>	<i>svekrъvi</i>	<i>svekrъve</i>
akk.	<i>svekrъvъ</i>	<i>svekrъvi</i>	<i>svekrъvi</i>
gen.	<i>svekrъve</i>	<i>svekrъvu</i>	<i>svekrъvъ</i>
lok.	<i>svekrъve</i>	<i>svekrъvu</i>	<i>svekrъvaxъ</i>
dat.	<i>svekrъvi</i>	<i>svekrъvama</i>	<i>svekrъvamъ</i>
instr.	<i>svekrъvъjq</i>	<i>svekrъvama</i>	<i>svekrъvami</i>
vok.	<i>svekry</i>		

Muut V deklinaatioon kuuluvat sanat ovat *brady* ‘kirves’, *buky* ‘asiakirja’, *žrъny* ‘jauhinkivet’, *loky* ‘lampi’, *luby* ‘rakkaus, himo’, *neplogy* ‘hedelmätön nainen’, *smoky* ‘viikuna’, *xoragy* ‘valtikka’, *crъky* ‘kirkko, temppeli’ ja *cely* ‘parantaminen’.

V deklinaation sanat ovat vähitellen sulautumassa III deklinaation feminiiniseen taivutukseen, jolloin vanha yksikön akkusatiivimuoto toimii myös nominatiivina (vrt. venäjän *свекровь, любовь, церковь*). Sanalla *krъvъ* ‘veri’ on vain akkusatiivin kaltainen nominatiivi, mutta sekin on säilyttänyt vanhemman genetiivimuodon *krъve*. Genetiivimuotoa *svekrъve* käytetään eräissä käsikirjoituksissa myös akkusatiivin tehtävässä, kun taas *svekrъvi* toimii usein myös genetiivinä ja lokatiivina.

Jussi Halla-aho
Muinaiskirkkoslaavin käsikirja
 - substantiivi -

8. VI deklinaatio

Muinaiskirkkoslaavin konsonanttivartaloisiin substantiiveihin kuuluu *r*-vartaloisia feminiinejä, esim. *mati* ‘äiti’, *n*-vartaloisia maskuliineja, esim. *kamy* ‘kivi’, *n*-vartaloisia neutreja, esim. *sēme* ‘siemen’, *t*-vartaloisia neutreja, esim. *teḷe* ‘vasikka’ sekä *s*-vartaloisia neutreja, esim. *slovo* ‘sana’.

Yksikön nominatiivi päättyy vokaaliin, koska vartalon päättävä konsonantti putoaa avotavulain mukaisesti, vrt. *mati* ja latinan *māter*, *kamy* ja kreikan *ákmōn* ‘alasin’, *sēme* ja latinan *sēmen*, *slovo* ja sanskritin *śrávas*. Päätteiden edellä vartalokonsonantti palaa näkyviin. Esimerkkiparadigmassa *mati*, *kamy*, *sēme*, *teḷe* ja *slovo*.

Yksikkö

nom.	<i>mati</i>	<i>kamy</i>	<i>sēme</i>	<i>teḷe</i>	<i>slovo</i>
akk.	<i>materь</i>	<i>kamenь</i>	<i>sēme</i>	<i>teḷe</i>	<i>slovo</i>
gen.	<i>matere (t. -i)</i>	<i>kamene</i>	<i>sēmene</i>	<i>teḷete</i>	<i>slovese</i>
lok.	<i>matere (t. -i)</i>	<i>kamene</i>	<i>sēmene</i>	<i>teḷete</i>	<i>slovese</i>
dat.	<i>materi</i>	<i>kameni</i>	<i>sēmeni</i>	<i>teḷeti</i>	<i>slovesi</i>
instr.	<i>materьja</i>	<i>kamenemь</i>	<i>sēmenemь</i>	<i>teḷetemь</i>	<i>slovesemь</i>
vok.	<i>mati</i>	<i>kamy</i>	<i>sēme</i>	<i>teḷe</i>	<i>slovo</i>

Duaali

nom./akk.	<i>materi</i>	<i>kameni</i>	<i>sēmeně (t. -i)</i>	<i>teḷetě (t. -i)</i>	<i>slovesě (t. -i)</i>
gen./lok.	<i>materu</i>	<i>kamenu</i>	<i>sēmenu</i>	<i>teḷetu</i>	<i>slovesu</i>
dat./instr.	<i>materьта</i>	<i>kamenьта</i>	<i>sēmenьта</i>	<i>teḷetьта</i>	<i>slovesьта</i>

Monikko

nom.	<i>materi</i>	<i>kamene</i>	<i>sēmena</i>	<i>teḷeta</i>	<i>slovesa</i>
akk.	<i>materi</i>	<i>kameni</i>	<i>sēmena</i>	<i>teḷeta</i>	<i>slovesa</i>
gen.	<i>materь</i>	<i>kamenь</i>	<i>sēmenь</i>	<i>teḷetь</i>	<i>slovesь</i>
lok.	<i>matereхь</i>	<i>kamenexь</i>	<i>sēmenexь</i>	<i>teḷetexь</i>	<i>slovesexь</i>
dat.	<i>materemь</i>	<i>kamenemь</i>	<i>sēmenemь</i>	<i>teḷetemь</i>	<i>slovesemь</i>
instr.	<i>materьmi</i>	<i>kamenьmi</i>	<i>sēmeny</i>	<i>teḷety</i>	<i>slovesy</i>

Jussi Halla-aho
Muinaiskirkkoslaavin käsikirja
- substantiivi -

§ Maskuliinien ja neutrien yksikön instrumentaalissa sekä monikon lokatiivissa ja datiiivissa päätteiden aloittava vokaali voi olla myös *ь*, ts. *-ьмь*, *-ьхь*, *-ьмь*.

Feminiinisiin *r*-vartaloihin ja maskuliinisiin *n*-vartaloihin kuuluu sanojen *mati* ja *kamy* lisäksi ainoastaan *dьšti* ‘tytär’ ja *plamy* ‘liekki’. Tietty *i*-vartaloiset maskuliinit, *korenь* ‘juuri’, *prьstenь* ‘sormus’, *remenь* ‘vyö’, *stepenь* ‘askelma’, *jelenь* ‘kauris’, ovat kuuluneet aiemmin *n*-vartaloihin, ja niillä esiintyy yhä yksikön genetiivin päätte *-e*.

Erittäin tavallinen maskuliini *dьнь* ‘päivä’ voi taipua III deklinaation mukaan, mutta useimmiten se saa samoja päätteitä kuin *n*-vartaloiset maskuliinit, esim. yksikön genetiivi ja monikon nominatiivi *dьne*, monikon genetiivi *dьнь*.

Sanan *sěmę* lisäksi *n*-vartaloisiin neutreihin kuuluvat *imę* ‘nimi’, *brěmę* ‘taakka’, *vrěmę* ‘aika’, *pismę* ‘kirjain’, *plemę* ‘heimo’ ja *čismę* ‘luku’. Muita *t*-vartaloisia neutreja ovat *agnę* ‘karitsa’, *žrěbę* ‘varsa’, *kluse* ‘kuormajuhta’, *kozьlę* ‘kili’, *ovьčę* ‘lammas’, *osьlę* ‘aasinvarsa’ ja *otročę* ‘lapsi’. Sanan *slovo* lisäksi *s*-vartaloista taivutusta seuraavat usein *divo* ‘ihme’, *drěvo* ‘puu’, *dělo* ‘teko’, *isto* ‘vatsa’, *kolo* ‘pyörä’, *luto* ‘pahuus’, *nebo* ‘taivas’, *oko* ‘silmä’, *tělo* ‘ruumis’, *uxo* ‘korva’, *čudo* ‘ihme’, mutta ne voivat taipua myös I deklinaation kovavartaloisen taivutuksen mukaan, esim. monikon nominatiivi *slovesa* tai *slova*.